

Lietuvos Respublikos teisingumo ministerija
Gedimino pr. 30, 01104 Vilnius
rastine@tm.lt
l.juchniene@tm.lt

Siunčiama tik el. paštu

Nr. LŽTC-2023-07-27/01

**Dėl Lietuvos Respublikos nepilnamečių apsaugos nuo neigiamo viešosios
informacijos poveikio įstatymo Nr. IX-1067 4 str. pakeitimo įstatymo projekto**

2023-07-27

Vilnius

2023 m. liepos 14 d. Teisingumo ministerija suinteresuotoms institucijoms pateikė derinti Lietuvos Respublikos nepilnamečių apsaugos nuo neigiamo viešosios informacijos poveikio įstatymo Nr. IX-1067 4 straipsnio pakeitimo įstatymo projektą Nr. 23-10965, kuriuo siūloma pripažinti netekusiu galios 4 str. 2 d. 16 p. Kaip viena iš organizacijų, kuriai pateikta derinti teisės akto projektą, Lietuvos žmogaus teisių centras teikia savo poziciją.

Šiuo metu galiojanti Lietuvos Respublikos nepilnamečių apsaugos nuo neigiamo viešosios informacijos poveikio įstatymo redakcija skelbia, kad informacija, kuria kuria niekinamos šeimos vertybės, skatinama kitokia, negu Lietuvos Respublikos Konstitucijoje ir Lietuvos Respublikos civiliniame kodekse įtvirtinta, santuokos sudarymo ir šeimos kūrimo samprata, laikoma neigiamą poveikį nepilnamečiams daranti informacija.

Pagal šią įstatymo nuostatą yra ne kartą ribota informacija apie LGBTQ+ bendruomenę, pavyzdžiui, uždraudžiant informaciją apie *Baltic Pride* arba cenzūruojant knygų autorius. Dėl pastarojo atvejo yra pasisakęs ir Europos žmogaus teisių teismas (EŽTT), kuris byloje *Macatė prieš Lietuvą* 2023 m. sausio 23 d. sprendime nustatė Lietuvą pažeidusią Europos žmogaus teisių konvencijos 10 str. – teisę į saviraiškos laisvę. Pagrindinis EŽTT nagrinėtos bylos objektas buvo pasakų knyga „Gintarinė širdis“, kurią, remiantis Lietuvoje (tebe)galiojančiais teisės aktais, uždrausta platinti kaip darančią neigiamą poveikį nepilnamečiams iki keturiolikos metų. 2014 m. Zitos Zamžickienės vadovaujama Žurnalistų etikos inspektoriatas nustatė, kad pasakų rinkinyje skatinama kitokia nei Lietuvos Respublikos

Konstitucijoje ir Civiliniame kodekse įtvirtinta santuokos sudarymo ir šeimos kūrimo samprata, o dvi knygos pasakos yra „kenksmingos, per invazyvios, direktyvios ir manipuliatyvios“ vaikams iki keturiolikos metų.

EŽTT Didžioji kolegija, nagrinėjusi bylą Macatė prieš Lietuvą, nustatė, kad priemonės, kuriomis ribojama vaikų galimybė gauti informaciją apie tos pačios lyties asmenų santykius tik dėl seksualinės orientacijos, turi platesnių socialinių pasekmių. Tokios priemonės, nesvarbu, ar jos yra tiesiogiai įtvirtintos įstatyme, ar priimtos individualiais sprendimais, rodo, kad valdžios institucijos teikia pirmenybę vieniems santykių ir šeimų tipams, o ne kitiems, t. y. mano, kad skirtingų lyčių santykiai yra socialiai priimtinesni ir vertingesni nei tos pačios lyties asmenų santykiai, ir taip prisideda prie nuolatinės pastarųjų stigmatizacijos. Todėl tokie apribojimai, kad ir kokios ribotos apimtys ir poveikio jie būtų, yra nesuderinami su demokratinei visuomenei būdingomis lygybės, pliuralizmo ir tolerancijos sąvokomis (215 ir 216 paragr.).

Pabrėžtina, kad Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas 2011 m. konstatavo, kad santuoka yra tik viena iš šeimos formų, o 2019 m. dar papildė, kad kitaip nei santuoka, šeima yra ir neutrali lyties požiūriu. Todėl informacija apie LGBTQ+ asmenis negali būti laikoma niekinanti šeimos vertybes, nes, vadovaujantis nacionalinių ir tarptautinių teismų sprendimais, tos pačios lyties poros irgi yra šeimos.

Kita vertus, iš 49 šalių, kurių teisės aktus analizuoja tarptautinė organizacija [ILGA-Europe](#) (visos Europos Tarybos šalys ir Rusija, Baltarusija bei Kosovas), Lietuva rikiuojasi šalia Vengrijos, Rusijos, Lenkijos ir Turkijos. Tai vienintelės šalys, turinčios informaciją apie LGBTQ+ bendruomenę ribojančius teisės aktus ir kurios dažniausiai kritikuojamos dėl žmogaus teisių pažeidimų, ypač susijusių su LGBTQ+ bendruomene.

Atsižvelgiant į Lietuvos siekį būti vakarietiškos demokratijos dalimi, pritariame siūlymui naikinti įstatymo nuostatą kaip nebeaktualią, pasenusią ir skatinančią autorių savicenzūrą, vadovaudamiesi šiais argumentais:

- **Saviraiškos laisvė.** Asmenys turi teisę skleisti informaciją ir idėjas, įskaitant susijusias su seksualine orientacija ir lytine tapatybe, išskyrus neapykantos kurstymą bei dezinformaciją. Kaip parodė ankstesni įvykiai, galiojanti įstatymo nuostata turi potencialo užgniaužti diskusijas bei dialogą, riboja laisvą informacijos srautą ir saviraiškos laisvę.

- **Teisė į informaciją.** Visuomenė turi teisę ieškoti ir gauti informaciją įvairiomis temomis, įskaitant LGBTQ+ klausimus. Šios informacijos ribojimas trukdo asmenims, ypač nepilnamečiams, susipažinti su skirtingomis tapatybėmis bei priimti jas kaip visuomenės įvairovės dalį. Toks informacijos ribojimas skatina tolimesnę LGBTQ+ stigmatizaciją, patyčias bei blogina LGBTQ+ jaunuolių emocinę būklę.
- **LGBTQ+ teisės ir nediskriminavimas.** Viešosios informacijos apie LGBTQ+ bendruomenę reguliavimas įtvirtina diskriminaciją ir marginalizaciją. Tokie įstatymai sustiprina neigiamus stereotipus, skatina stigmatizavimą ir trukdo siekti LGBTQ+ asmenų lygybės ir įtraukties. LGBTQ+ bendruomenės teisių apsauga apima supratimo, priėmimo ir galimybės gauti tikslią informaciją skatinimą.
- **Geriausi vaiko interesai.** Nepilnamečių apsauga turi būti vykdoma atsižvelgiant į jų teises ir geriausius interesus. Tai apima ir užtikrinimą, kad jie galėtų gauti išsamią, tikslią ir jų amžių atitinkančią informaciją apie įvairovę, įskaitant skirtingas tapatybes. Informacijos apie LGBTQ+ bendruomenę ribojimas neigiamai veikia LGBTQ+ nepilnamečių gerovę ir vystymąsi, dėl tokių ribojimų jie patiria izoliaciją ir paramos trūkumą.

Labai svarbu rasti pusiausvyrą tarp nepilnamečių apsaugos ir žmogaus teisių principų laikymosi. Bet kokie viešosios informacijos apribojimai turi būti kruopščiai įvertinti siekiant užtikrinti, kad jie neproporcingai nepažeistų asmenų, ypač priklausančių marginalizuotoms bendruomenėms, pavyzdžiui, LGBTQ+ bendruomenei, teisių. Kaip matyti iš praktikos, įstatymas yra susijęs su pažeidimais, kuriuos konstatavo ir Europos Žmogaus Teisių Teismas. Todėl pritariame Vyriausybės siūlymui pripažinti netekusiu galios Lietuvos Respublikos nepilnamečių apsaugos nuo neigiamo viešosios informacijos poveikio įstatymo 4 straipsnio 2 dalies 16 punktą.

Lietuvos žmogaus teisių centro direktorė

Jūratė Juškaitė

